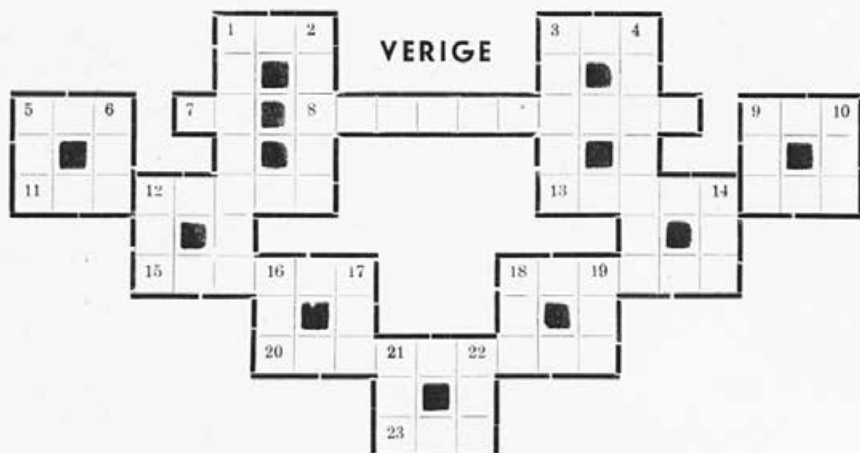

7

Naš rod

Če 10 XIV • 1942/43 - XXI

Vodoravno: 1. prometna zveza; 3. vrvarski izdelek; 5. orožje; 7. nikalnica; 8. kaznilnica; 9. pekoča vest; 11. sodni postopek pred razsodbo; 13. občutljivo za rano; 15. tožarenje; 18. pismena zaveza; 20. jetniška postelja; 23. nočni ptič.

Navpično: 1. ovadba; 2. skrivnost; 3. mala, stara denarna enota; 4. trpljenje v vicah; 5. stanje po vojni; 6. predlog; 9. dragocena življenjska tekočina; 10. okroglo število; 12. pravoslavni duhovnik; 14. prva edninska oseba; 16. naselje; 17. medmet v uspavankah; 18. snov, ki kvari železo; 19. prislov; 21. sila; 22. močan.

Rešitev »Križanke I.«

Vodoravno: 1. Kunigunda, 7. ogenj, 8. up, 10. ona, 11. v p. (v pokoju), 12. bet, 14. ure, 15. kes, 16. era, 17. vek, 19. ata, 21. it. (item), 22. ars, 24. aj, 25. Noe, 26. aeroplani.

Navpično: 1. klub, 2. no, 3. igo, 4. Gená, 5. Una, 6. Alpe, 9. peket, 11. vrata, 13. tek, 14. ura, 17. vila, 18. krop, 20. ajdi, 22. ano, 23. sel.

Izžrebani za nagrade (iz 6. številke):

Krašovec Vida, učenka IV. razr. lj. šole, Velike Lašče 54.

Mavec Janez, učenec lj. šole, Barje.

Klakočer Marica, učenka IV. razreda lj. šole, vadnica, Bolgarska ul. 19.

Pergar Nasta, učenka VI. razr. lj. šole, Vrhnika.

* * *

Ošpice so se razširile in oče je vprašal sinčka:

— Koliko bolnikov je v tvojem razredu?

— Nič, oče.

— Kako? Če je pa rekel učitelj včeraj, da jih je deset!

— Seveda, a tistih ni v razredu; so doma!...

— Kdo stavi z mano, da skočim višje kot zvonik?

Vsi tovariši se smejejo bahaču.

— Prav! — se odreže prvi. — Stavimo 10 lir!

— Sprejeto. Da vidimo, kako skočiš! — se oglašijo pohlepneži.

— Takoj, samo povejte, kako visoko skoči zvonik!

»Naš rod« izhaja v Ljubljani med šolskim letom.

Letna naročnina je za skupna naročila L. 20.— (2 liri mesečno), za posamezne naslove pa L. 25.—. Posamezna številka L. 2'50.

List izdaja »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani, zanjo odgovarja Francè Štrukelj.

Glavni in odgovorni urednik Ivan Tavčar.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani (predstavnik Francè Štrukelj).

Merica

P. Jerob

Mlina, ki ga imam v mislih, danes ni več. Ko sem zadnjič hodil tam mimo, sem stežka spoznal prostor, kjer je nekdaj stal. Stene so porušene skoraj do tal, ostanke zidov pa poraščata loza in robida. Umetna struga, ki mu je dovajala vodo, je že zdavnaj zasuta. Tudi drugače se je tam mnogo spremenilo. Kjer je bilo prej gosto grmovje, leska in jelša, vse prepleteno s srobotom in robido, se zdaj razprostira senožet z redkimi macesni. Skozi breg gresta nova cesta in železnica.

Ne vem, če ni bilo prej lepše kot zdaj. Vsaj meni se toži po tisti divjini z mlinom, ki je ropotal in se tresel od jutra do večera. Peneča se voda je padala na veliko leseno kolo, ki se je počasi obračalo, vzdihalo in stokalo. Zdelo se je, da utrujeno ne more več in kliče na pomaganje.

Tudi mlinar je že zdavnaj v grobu. Ime mu je bilo Jaka. Spoznal sem ga že, ko sem komaj zlezal v prve hlačice. In zlepa si nisem koga tako dobro zapomnil kot njega. Še danes mi je kot živ pred očmi. Bil je suh kot trlica, ozkih, vdratih lic, nosil je svetlo, kozjo brado. Sinje oči so mu prijazno vrtale v človeka.

Bil sem še bosopet pobič, ko sem kdaj pa kdaj prinesel v košku mešič žita v njegov mlin. Vsakikrat me je sprejel z veselimi dovtipi in s smehom. Rad me je nekoliko zadržal in mi pripovedoval sto zanimivosti. Ščasoma sva si postala prijatelja.

Pa se je zgodilo, da me ni bilo več k njemu. To ni bila moja krivda. Doma so mi nekoč ukazali, da naj nosim poslej mlet le k njegovemu sosеду. Ta je imel mlin pet minut hoda niže ob potoku.

Ne vem, zakaj so bili zamenjali mlinarja. Znano mi je le, da so bile Jako začenjale obiskovati nesreče. Najhujša je bila ta, da mu je zbolela in umrla njegova žena. Zapustila mu je kopico nedoraslih otrok. Iz žalosti in obupa je prepogosto pogledal v kozarec in zanemarjal mlin. Kadar pa človeku obrne hrbet sreča, ga radi zapustijo tudi ljudje.

Ta sprememba mi ni bila ljuba. Vsakikrat, kadar sem zavil po stezi mimo Jake, mi je postalo tesnobno pri srcu. Če pa sem slokega mlinarja zagledal ob poslopju, me je obhajala bojazen, da me lahko zagleda. Zdelo se mi je, da bi njegove oči govorile: »Glej, glej, kakšno je tvoje prijateljstvo! Kaj sem ti storil, da se izogiblješ moje hiše? Lepo, lepo!« Stisnil sem glavo med ramena in tiho, potuhnjeno stopal med grmovjem. Šele ko sem mu bil izpred oči, sem se oddahnil.

Nekoč v jeseni, ko so bile noči že temne kot v rogu, sem zopet nesel v mlin. Lahkega srca sem bosopetil po peščeni stezi, med grmovjem, ki je že kazalo orumenelo listje. Mlin pod menoj je počival,

nikjer ni bilo videti žive duše. Morda mlinarja ni doma, sem pomislil. Ko pa sem dospel do mesta, kjer se cepi steza, sem nena doma obstal kot vkopan. Zagledal sem Jaka. Sedel je na skali pod košato lesko in s paličico, ki jo je imel v rokah, brskal po pesku. Ni dvignil mračnega obraza, pogledal me je izpod čela.

To srečanje, posebno pa mlinarjevo vedenje, me je vsega zmedlo. Za trenutek so mi bile ohromele noge in mi je otrpnil jezik. Žal mi je bilo, da sem šel po isti poti, rajši bi bil naredil velik ovinek. Pa sem se naglo zbral in ga pozdravil.

Odzdravil mi je in oči uprl nekam v pesek.

Šel sem mimo njega, kakor da stopam po trnju. Nisem ga gledal, a sem čutil, da mu oči visijo na mojih nogah. Ko je opazil, da sem zavil na stezo, ki je vodila k sosedu, se je dvignil.

»Ti, kam pa neseš?« se je oglasil.

Obstal sem in se plaho ozrl.

»V mlin,« sem mu odgovoril.

»Seveda v mlin,« je dejal malce neprijazno. »To že vem, da ne v kovačnico. Saj imam tudi jaz mlin, ki je bliže. In mislim, da moji kamni meljejo prav tako kot drugi. Ali ne?«

»Doma so mi rekli...«

Ni dal, da bi izgovoril do konca.

»Če so ti doma tako ukazali, le nesi drugam! Le nesi! Saj te ne zadržujem.«

A jaz sem stal na mestu in ga gledal. Odkar sem ga zadnjič videl, je bil ves spremenjen. Oči so mu ostro sršele, obraz mu je bil bled, a lica bolj upadla kot prej. Skoraj bi se ga bil bal. Obenem sem začutil krivdo pred njim in se mi je zasmilil. Čudno me je stisnilo za grlo. Če bi bil hotel dalje, bi se mi noge ne bile premaknile, ne bi mi dalo srce.

»Bom pa nesel k vam,« sem zajecljal.

»Ne, ne, ni treba,« je Jaka odmajal z glavo. »Le nesi dalje! Ne maram, da bi bil zaradi tega kregan.«

»Saj ne bom.«

Ako naj bi bil za to tudi tepen, takrat mi ni bilo mar.

Jaka se je naglo spustil po stezi. Preden sem prišel za njim, se je veliko kolo že vrtelo. Mlinar ni čakal, da bi postavil košek na klop. Vzel mi je mešič s hrbta in hitel zasipat. Mlin je v trenutku oživel, kakor da se je predramil iz pravljničnega spanja. Mračen prostor, ki je bil podoben kleti, je napolnilo tresenje in ropotanje.

Hotel sem mu na mestu oditi.

»Počakaj,« mi je rekel. »Saj bo kmalu. Kaj boš jutri še enkrat hodil!«

»Pa bo noč.«

»Noč? Seveda bo noč. Saj je vsak dan. Pa še ne tako kmalu. Poglej, kje je sonce!«

Sonce je stalo tik nad grebenom nasprotnega hriba. Še malo, pa bo izginilo, senca bo legla v dolino. Plezala bo zmeraj više v hrib, za njo pa se bo dvigal mrak, gostila se bo tema. In s temo se bodo pokazali strahovi, ki bi jih bila polna moja domišljija. Teme in strahov pa sem se strašno bal.

Vendar se mlinarju nisem upal ustavljati. Ne vem, zakaj je hotel, da naj počakam. Morda ga naslednji dan ne bi bilo doma. Prizadeval si je na vso moč, da bi me s čim zamotil. Oči so se mu znova svetile kot nekdanj, čez upala lica se mu je razlezel nasmeh.

Poiskal je svinčnik in mi v svoj oguljeni zapisnik risal možice in živali. Učil me je, kako se moram podpisovati z vijugastim okras-kom pod imenom. Pripovedoval mi je čudovite zgodbe, ki so se go-dile nekje v daljnih deželah.

Kakor me je vse to zanimalo, sem vendar gledal in poslušal le na pol. Oči so mi skozi odprta vrata venomer uhajale na dolino in na pobočja.

Večer ni še nikoli tako naglo nastajal kot takrat. Vsaj zdelo se mi je tako. Ves breg je bil že v senci, le vrh hriba je še gorel v soncu. Kamen pa je ropotal in mlel zelo počasi, ni bilo konca. Potem je ugasnilo tudi sonce v vrhu hriba, ob po-toku pa se je čimdalje bolj gostil mrak. Tedaj se mi je skrčilo srce.

»Saj je že tema,« sem zategnil sko-ranj v joku.

»Kakšna tema neki!« je dejal mli-nar. »Kje pa vidiš temo? Saj je tudi že zmleto.«

Stlačil je moko v mešič, vzela meri-co v plačilo, nato mi je stisnil roko.

»Bog plačaj! Pa lahko noč!«

Tako toplo mi še ni nikoli kak člo-vek stisnil roke. V tistem stisku in v mlinarjevem glasu je bilo nekaj, kar mi je šlo do srca.

Nikar me ne vprašujte, kako sem takrat hodil domov! Tisti, ki jih je že bilo strah, bodo to razumeli. Le naj pravijo odrasli, da je strah na sredi vo-tel, okoli pa ga nič ni. Jaz sem ga čutil na sredi in okoli, grabil me je za grlo in mi stopal po petah, da sem se bal ozreti. Poleg je bila tista pot strašno samotna, samo grmovje in gozd, tema pa kot v rogu. Zdaj je zašumelo na

desni, drugič na levi, v tretje nad glavo nekje. Lasje so mi vstajali pod klobukom, hitel sem z bremenom, da me je bolelo v prsi in sem bil od potu moker ko miš. Ko sem dospel domov, sem skoraj brez sape treščil v izbo, kot da so mi volkovi za petami.

Domači, ki so že sedeli pri luči, so me pogledovali začudeni, malce očitajoče.

»Kaj pa je?«

»Strah me je bilo.«

»Dobro, da te ni požrl. Zakaj pa si tako dolgo hodil? Kdo ti je ukazal čakati?«

»Jaka me ni pustil. Dejal je, naj počakam.«

»Kdo ti je pa rekel, da nesi v mlin k Jaku?«

»Dobil me je in dejal, naj nesem k njemu. Pa sem nesel.«

Držal sem se kislo, zakaj nisem pričakoval ravno pohvale.

Oče je pogledal mater, nato babico, ki je čepela ob peči in niže pletla nogavico. Vsi so nekaj časa molčali.

»Za merico mu je šlo,« se je slednjič oglasila babica. »Polna hiša otrok, a morda nima niti praška moke. Bog jim blagoslovi!«

Nisem bil pokaran, četudi me niso pohvalili. A bilo je kazno, da jim je prav, da sem tako storil. Zaradi merice moke in zaradi polne hiše otrok. Ali vi to razumete, otroci?

Na snežni poljani

Gustav Strniša

Lovec Tomaž se zaganja po trdi snežini in se niti ne zmeni za stezo, tekočo ob njivah, ko hiti brez puške s sivim naramnikom na plečih v mrzli zimski dan.

Mrzel veter mu pihlja v obraz, srež drhti po drevju ob gozdnem parobku, vrbe ob zledenem potoku tenko pozvanjajo z ledenimi zvonci, ki vise od vej.

Tomaž pa se ne briga za prirodo, na lov gre, čeprav nima puške, mož lovi — krte. Po tleh gleda in išče izbokline, pod katerimi leže krtine, domovanja črnih oračev.

Ko pride do prve, razgrebe sneg, vzame iz nahrbtnika železno past in jo nastavi v luknjo. Past sestoji iz prožnih klešč, ki so odprte samo na ožjem koncu. Če se vanje vtakne lesen klin, se razkrepčijo. Ko krt vohlja okoli, zadene obenj, klešče se sprožijo ter ga zagrabijo, da obleži v trdem objemu mrtev.

Krtar mora daleč preko planjave in past za pastjo zginja v sneženih kupčkih. Mnogo pasti ima in pošteno je utrujen, preden so vse nastavljene. Ko se znebi zadnje, zravnna svoje dolgo, koščeno telo, pretegne mišičaste ude, si prižge cigareto in veselo pomežikne z drobnimi sivimi očmi. Zadovoljno se ozre na pot, ki jo je prehodil, in se počasi vrača, saj je že nekaj ur preteklo, odkar je začel, in pogledati

mora, če je kakšen črnuh že ujet. Res najde prvega krta mrtvega. Vrže ga v nahrbtnik in hiti naprej stikat po drugih pasteh, pobira ubite žrtve in že računa, koliko bo skupil za njihove žametne kožice.

*

Hišica krtarja Tomaža stoji na gozdnem parobku kraj polja. Njegov šestletni sinček Tonček ga rad opazuje, ko hodi na lov, korača za njim po snegu, ga izprašuje in opazuje ubite krte. Spočetka kar ni mogel verjeti, da so vse te živalce v nahrbtniku zares mrtve. Ko pa je enkrat videl živega krta, so se mu zasmilile in prosil je očeta, naj jim da živeti.

Oče se mu je nasmehnil:

»Veš, sinko moj! Kožice teh črnuhov so zelo drage, iz njih bo nastal lep kožuh. Kar okoli pet sto teh živalic bo moralo žrtvovati svoje življenje, da bo iz njihovih kožic sešit samo en plašč, ki bo grel bogato gospo, ki se pač ne bo spomnila, koliko krtov je prispevalo svoja krzna za njen kožuh.«

Deček je vzdihnil in odšel zamišljen nazaj v hišo. Ni si pa mogel pojasniti, kako more njegov dobri očka tako mirno loviti te živalce, saj mu je že sam pripovedoval, da so koristne, ker uničujejo v zemlji škodljivi mrčes.

Preden pa je Tonček prestopil domači prag, je presenečen obstal. Nepričakovano je zagledal pred seboj živega krta, ki je veslal po zmrzali in stikal za odprtino v snegu.

»Čakaj, črnaveček! Pomagam ti. Luknjo ti izkopljem in te položim vanjo, da se boš lahko skrila pod toplo prsteno odejo,« je glasno modroval deček in ga hotel dvigniti. Pa je takoj bolešno zakričal, saj ga je krt s šivankastimi zobmi stisnil za kazalec in mu kar obvisel na njem. Od bolečine se je Tonček stresel in jel otepati z roko. Zobbe so popustili in črnuh je padel na tla in hitel dalje.

»Grd si in hudoben!« se je razhudil deček, ki se je samemu sebi zasmilil, ko je zagledal krvave kaplje, ki so rdečile sneg.

Ko pa je nekaj časa opazoval svojega nezatnega napadalca, ki se je zaman trudil po sneženi skorji, je pozabil na svojo rano in spet mu je hotel pomagati. Premišljeval je, kako naj ga prime, pa ga je krt sam rešil teh skrbi, ker je naenkrat izginil skozi razpoko v snegu.

*

Tisti večer je šel Tonček zgodaj počivat. Oče je priropotal kmalu za njim domov z nahrbtnikom mrtvih krtov. Vsakega je zdaj zarezal na kožici pri vratu, segel s prstom za golt in ga spretno slekel iz kožice.

Tonček je še v polsnu opazoval očeta in kar na jok mu je šlo. Ko je naposled zaspal, je še v sanjah videl pred seboj same krte. Od vsepovsod so se mu bližali in silili vanj. Otepal se jih je in kričal, da ga je prebujena mati prestrašena tolažila. Šele proti jutru je trdno zaspal.

Ko se je prebudil, kar ni mogel verjeti, da je res, ko je opazil tik postelje živega krta, ki se je komaj zaznavno premikal. Najbrže je bil v pasti samo omamljen in se je kasneje zmotal izpod mrtvih tovarišev ter zlezel proč, tako da ga je oče prezrl.

Deček je bil sam v sobi. Starša sta zunaj nabijala na deske krtje kože, da so se posušile, preden jih je odkupil krznar.

Že je bil Tonček v hlačah. Pograbil je svoj stari klobuk, prevalil vanj krta s palico in odhitel k bližnjemu grmovju za hišo, kjer je razgrebel sneg in spustil črnca v krtino. Ko je opazil, da se je krt zaril v zemljo, se je globoko oddahnil in sam s seboj zadovoljen vrnil v hišo.

Gustav Strniša

Snežinke

*Snežinke hitijo
na mrzlo zemljó,
se v vetru vrtijo,
se divje tepo.*

*Sosedi soseda
sovražno preti,
a Bogec jih gleda
in resno svari:*

*— Zdaj boste združile
v mrtvaški se prt,
in hoste pokrile,
breg, travnik in vrt!*

*Dokler ne prismeje
se topla pomlad,
da sonce ogreje
do solz vas enkrat.*

*Jokaje objele
se boste tedaj
in spet izhlapele
v višave nazaj. —*

Srečko

Dete gleda utrinek

Deklica se je izgubila,
boječe k Bogu je molila,
da jo pripelje k mami.

Iz nebeškega gnezda
zletela je ptička-zvezda,
v njeno rokó je pala,
noč je v dan spremenila,
pot ji domov pokazala,
a doma ugasnila.

Pot do drče

L. Urbančič

Tukaj bi imel še nekam mir, če ne bi na dvorišču tolikokrat iztepali preprog, nadalje če bi ne bilo debeloglavega Petra, njegove sestrice Milice, ki ji lezejo naočniki prav na konec nosa, tako da gleda čeznje; potem tiste škrbaste Eke in še drugega drobiža. — Ko pride še profesorjeva Dragica, ki je najstarejša med njimi, se začne kričanje. Gredo se črnega moža, ringaraje, družine s služkinjo ali pa šole. Povsod je vedno prva Dragica. Uči jih olike, pisanja, risanja, telovadbe in jih postavlja tudi v kot, če so nepokorni. Otroci se kmalu naveličajo takih iger, koder morajo samo ubogati, toda ugovarjati si ji ne upajo.

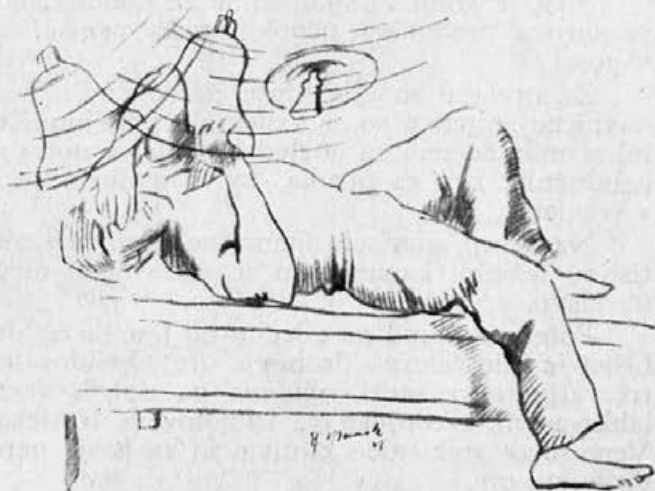
Včasih slonim na oknu. Če me ugleda Dragica, ji postane malo nerodno, ker ve, da sem jo opazoval v njeni vnemi in samodržstvu.

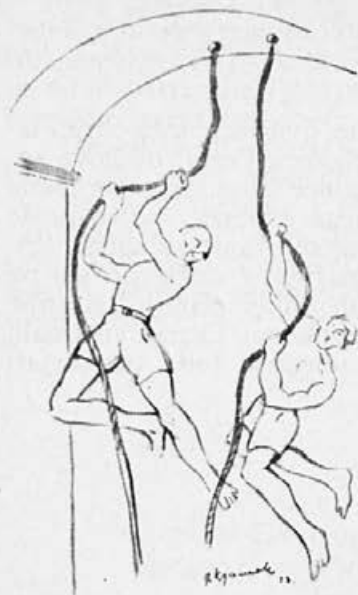
Potem se v ves ta živžav oglasijo zvonovi. To zvonjenje me vselej tako živo spominja na vas, na Logatec, kjer sem preživel vso prvo mladostno dobo.

Takole lepega sončnega popoldne v soboto. Pred hišami pomedejo, pospravijo orodje in porinejo vozove v kolnice.

Ob štirih začnejo potrkavati.

Saj tudi tukaj potrkavajo ob sobotah in pred prazniki, ampak naše zvonjenje se razlije po ulicah: tam pa se svobodno razmahne do Sekirice, čez Ga-

berk in Tičnico do Režiš in Smolevca. In pridruži se mu še podružnica v Gorenji vasi, na Taboru pa ponavadi še le kasneje.

Da, sobota! Meni se zdi celó prijetnejša od nedelje, zakaj v soboto se pripravljamo na nedeljo in se veselimo, ko si delamo načrte, kam bomo šli! Polno nad! In prav, če jih imamo še mnogo, četudi so popolnoma brez izgleda.

Vendar, najimenoitnejše je bilo zvonjenje. Seveda, to ni bilo kar tako, da bi lahko vsak pamž v zvonik. Kdor si je pridobil zaupanje pri stricu cerkovniku (s stricem so ga nazivali vsi, čeprav je bil stric le meni), tisti je bil potem domač v zvoniku; po navadi so bili to starejši šolarji. Če pa so zasačili kakega nepoklicanega, so mu nategnili ušesa ko zajcu.

Takole spodaj v cerkvi, za poldan ali avemarijo, nam je zaupal stric tudi samim. Če smo se obešali na vrvi, da nas je sila povlekla od tal do obokanega stropa, je stric to takoj začutil. Saj zategniti je bilo že treba, ampak le dvakrat, trikrat in ne tako dolgo; igrati se, tistega pa sploh ne.

Železne ovite stopnice so vodile na kor. Tam je bil za leseno steno meh za orgle.

Tudi tu so bile želje: goniti meh. Stopil si na podboj, od tam na leseno prečko, se uprl na držaj, pritrjen na steni, prečka je lezla počasi navzdol, meh je pihal, organist Polde pa je prelival neskončne vrste belih, modrih, rdečih in rumenih tipk, ki so mi bile tako všeč, da bi jih kar pojedel, živobarvne in gladke, kakor so bile. Če je sapa pošla, se je Polde jezno obregnul nazaj, potem pa spet prebiral tiste lepe tipke.

Meh je gonil Plešnar, ki je že končal šolo. Bikast, kakor je bil, je surovo prebunkal nepoklicanega pamža, ki bi se mu vmešaval v posel.

Za orglami so bila vrata, ki so vodila v zvonik. Strme, skoraj navpične stopnice so se vzpenjale v višino. Zdaj se spomnim, da je bil zvonik, če sem ga pogledal spodaj v notranjščini, visok skoraj ko nebotičnik, ker za otroka, ki je majhen, je vsaka stvar večja ko v resnici.

Na vrveh so visele kamnitne uteži in vedno, kadar sem bil pod tistimi težkimi kamni, sem se ustrašil ob misli, kaj, če bi mi padli na glavo.

Potem si stopil na oder in od tam še na druge stopnice. V leseni hišici je bilo železno drobovje ure. Opoldne je bilo treba navijati na tri valje težke uteži, obešene na dolgih vrveh. Najmanjšega sem lahko navil, srednjega pa le polovico, tretjega nisem niti poizkušal. Vem še za steklenico z oljem in za gosje pero, s katerim so mazali drobovje ure.

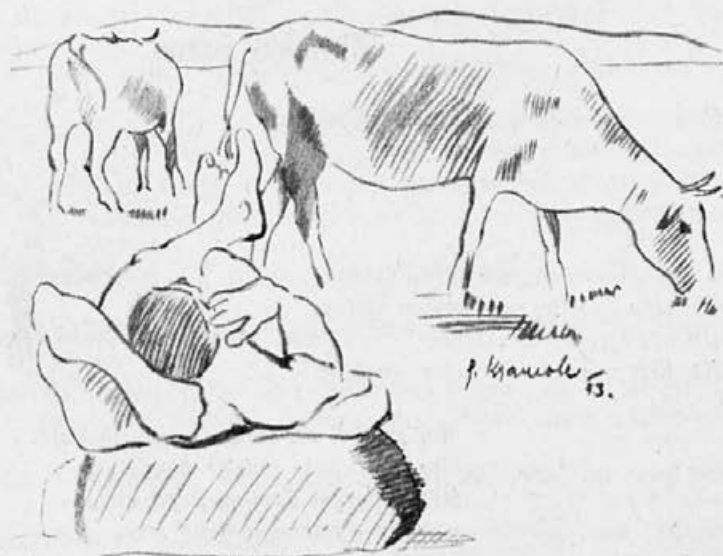
Skozi odprtino v zidu si prišel na kupole, zidane iz opeke. Bilo je precej stare šare in lestencev ter polomljenih drogov za bandera. Po tramovju so viseli umazani netopirji; plezali smo za njimi prav do roba kupol, toda oni so bili hitrejši.

Do zvonov so bile prislonjene še ene stopnice; bile so že natrhle in so se nagibale ob bočne stene, zato sem stopal po njih z bojaznijo toliko časa, dokler se nisem držal za prvi tram, od koder so se že videli kovinastozeleni velikani. Skozi polzaprte pločevinaste oknice na linah je padala svetloba. Zvonovi so viseli mogočno; le udarec z nohtom na bron je zadostoval, da je napolnilo brnenje ves zvonik in se je sklonil stric čez šivalni stroj — bil je tudi krojač kakor njegov oče, moj stari oče — skozi okno. In kadar so se zazibali ti velikani in so udarjali njihovi žvenklji na bronaste stene, ki so bile pri vseh treh na dveh krajih zlizane od neprestanega udarjanja več desetletij, nam je sila močno donenje napolnilo ušesa v zvoniku tako, da se nismo slišali med seboj, čeprav smo še bolj kričali. In tudi tukaj sem se zgrozil, če sem pomislil, kaj bi bilo, ko bi vtaknil glavo med žvenkelj in zvon. — Nekaj več sem se počutil v taki višini, ko so spodaj ležale ponižne hiše z rjavimi, rdečimi in sivim strehami.

O veliki noči, ko so »šli zvonovi v Rim«, so zaregljale lesene raglje, in tudi to je bila radost.

Podružnična cerkev na Taboru pa je majhna. Temen in tako nizek rov je vodil v zvonik. Treba se je bilo močno skloniti, da si prišel naprej in da se nisi na ovinku udaril v skalo, ki je štrlela iz stene. V zvoniku sta visela le dva zvončka. Ko sva s stricem potrkovala, je vlekel on za vrv, ki je bila pritrjena za tram in žvenkelj, jaz pa sem tolkel z lesenim kladivcem na manjši zvonček.

V klancu tik ob Taboru stoji očetova rojstna hiša; od tam izvira cerkvenikov rod. In oče mi pravi, kako so otroci vsako zgodnjo pomlad zmetali sneg, ki je ležal okoli cerkvice, čez škarpo; in ko se je

zemlja malo posušila, so se lovili in skrivali okoli cerkvice. Metali so kamenje doli na strehe, da so kleli stari Komar, Miklovček, Gregovec, Mlinar in drugi. Matovzelček, ki je bil najboljši med njimi, pa je zagnal celo čez Štefetov vrt in potok na županovo streho. Takrat, ko so izpodmaknili kamne izpod koles, ki so držali voz pod lipo na Taboru, da je zdrčal po strmem bregu na Mlinarjevo streho in jo zdrobil, takrat jih je oče naklestil neusmiljeno vse po vrsti.

Tudi jaz sem bil najrajši na Taboru. Lovili smo se, skrivali, se šli razbojnik in žandarje in metali kamenje na strehe, da so nas od spodaj zmerjali z »dušami peklenškimi«. Spomladi, ko je prišlo prvo sonce na izpregled in je na parobkih kopnel sneg, smo trgali tam pisano resje in iskali prvih telohov.

Na levi od kolovoza leže obširne Smreke, na desni je majhen gozdič, spodaj pa leži globok kamnolom. Kolovoz preide nato v lepo gladko pot, ki je, kakor da bi jo naredili prav za izprehode. Gre med tihim in zdravo dišečim smrečjem, pride do kolovoza, ki pelje mimo Kunčeve gmajne, kjer smo pasli živino in delali peči, na binkošti pa cvrli jajca. Potem zavije v lepem loku okoli doline in izgine spet med smrečje in borovje. Vse je mirno, le tu in tam zmoti tišino ptič. Pot, tu porasla z mahom, ker hodijo kmetje le malo po njej, pride do sončnega parobka, od koder se razgrne pogled čez močvirne Marehe tja do Smolevca in Režiš. In konec je že čisto nepričakovano pred drčo, ki je zidana zato, da se ne posipa strmi peščen breg. In vsi vedo, da se je tu nekoč trmasta krava ubila.

Ne, nisem črnogled, saj sem vendar mlad, ampak tisto je pa res — spotoma povedano —, da je v življenju mnogo takih drč.

B. S.

Zimsko jutro

*Mimo mojega okna se love snežinke ...
Zima je segla žepom do dna
in je natrosila belega snega
z molčечега neba.*

*Po zasneženih cestah hitijo ljudje ...
Njih tihe besede se v snegu zadušé,
njih oči tópo v tla strme,
njih lica v hladnem jutru oledené.*

*Moj pogled na belem polju obstane:
star mož bele valove bréde ...
Mrzla pesem škripajočega snega
v tople domove mojega srca
kot duh plane ...*

Jakec in Špelca

Narodna

Jakec in Špelca sta šla nabirat lešnike. Jakec je hodil spredaj in premišljal: »Vse lepe lešnike bom jaz potrgal in moja vrečica bo prva polna. Sestrica bo dobila le, kar jaz spregledam.« Toda njegova vrečica je imela luknjo in lešniki so mu uhajali na tla.

Jakec je hodil spredaj in se trudil. Špelca pa je za njim pobirala lešnike in kmalu je imela polno vrečko. Pa reče Špelca: »Jakec, pojdiva domov! Tema in noč bo.«

Jakec pa noče brez lešnikov domov.

Špelca prosi, žuga. Naposled zagrozi: »Jakec, če ne greš domov, pokličem volka, da te požre!«

A volk se oglasi iz gošče: »Ne bo zdaj nič iz tega, Špelca. Sem danes že boljšega mesa sit.«

Špelca zakliče volku: »Le čakaj, volk; pokličem palico, da te udari.«

Iz leševja se oglasi brž palica: »Ne bo nič, Špelca, imam že z neposlušno deco dela. Kaj meni mar volk.«

Špelca zažuga palici: »Če nočeš sama, palica, pokličem ogenj na pomoč. On te požge.«

A ogenj na ognjišču vzplapola: »Ne bo nič, Špelca. Imam kar dosti suhih drv, ne maram sveže leskovke.«

»Prav, prav,« grozi zdaj Špelca ognju, »pokličem vodo, da te pogasi.«

Studenček pa zažubori: »Kaj govoriš le, Špelca? Se mi preveč mudi do reke, da bi se obotavljal tu zbog tebe.«

Špelca de vodi: »Čakaj, voda. Pokličem vola semkaj, da te popije.«

A vol z gmajne: »Ne bo nič, Špelca. Sem se že napasel v rosi, nisem žejen.«

Špelca kliče v gmajno: »Čuj me, vol! Pokličem mesarja, da te zakolje.«

Mesar ji pravi: »Dovolj imam mesa v mesnici, Špelca. Ne potrebujem vola.«

A Špelca zagrozi: »Mesar, le glej; vrvi pokličem, da te obesijo.«

Vrvi se oglasijo: »Ne bo nič, Špelca, ne. Tako lepo visimo in počivamo.«

Špelca pa reče: »Čakajte, vrvi! Bodo pritekale miši in vas preglodale.«

A miške zaškrablajo v luknjici: »Ne bo res nič iz tega, Špelca. Imamo sir in lešnike; ne maramo vrvi.«

Pa Špelca vzklikne: »Če niste za nobeno rabo, miške, pokličem mačko, da vas polovi.«

Mačka je to čula, ukrivila je hrbet in skočila med miške. Miške so stekle, da bi preglodale vrv. Vrv se je sprožila, da bi mesarja obesila. Mesar je zgrabil sekuro, da bi pobil vola. Vol se je požuril k vodi, da bi jo popil. Čez breg se je razlila voda, da bi pogasila ogenj. Ogenj je vzplapolal, da bi obliznil palico s plamenom. Palica je švignila po zraku, da bi zadela volka. Volk je planil iz gošče; pognal se je za Jakecem in Špelco. V strahu je Špelca spustila vrečico z lešniki na tla in preurno zbežala. Še urneje jo je Jakec prehitel. Tekla sta na vso moč in ubežala volku. Prišla sta pred nočjo domov.

In Jakec in Špelca sta ostala brez lešnikov.

Naredimo si leteči model

Saje

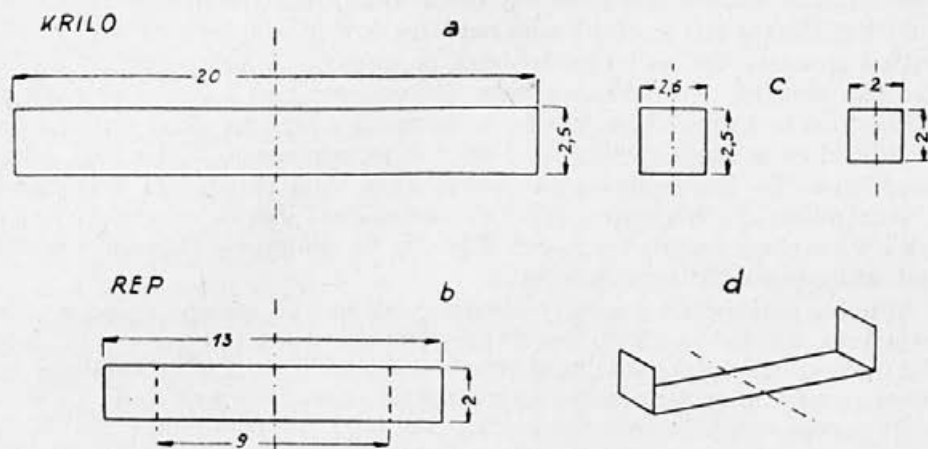
Majhna letala, ki jih izdelujete, imenujemo modele ali letalca. Kakor obstajajo motorna in brezmotorna letala, tako so tudi modeli motorni in brezmotorni. Letalo ima krilo, trup in rep. Krilo nosi model po zraku, v trupu je nameščen motor, na sprednjem delu sta zračni vijak in kolesje, na zadnjem delu pa je nameščen rep. Vodoravno ploskev imenujemo višinsko, navpično ploskev pa smerno krmilo. S tema dvema krmiloma uravnavamo model pri letenju. Pri brezmotornem modelu seveda ni zračnega vijaka in koles.

Za začetek si bomo zgradili brezmotorni sobni model. Sobnega zato, ker ga bomo spuščali v veliki sobi ali telovadnici ali pa tudi ob mirnem vremenu zunaj, v prosti naravi.

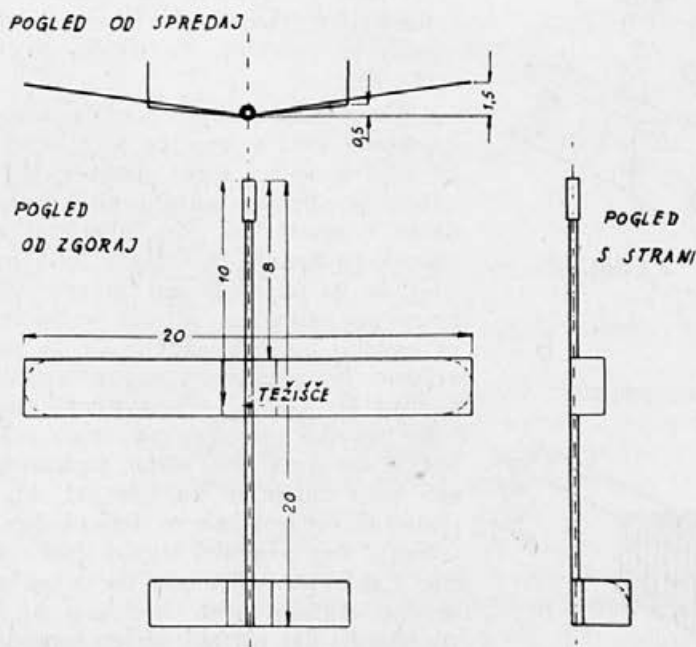
Za izdelavo modela bomo potrebovali nekaj trdega risalnega papirja, kakršnega rabijo starejši bratje za risbe, nekaj lepila kakršne koli vrste, škarje, trikotnik z ravnilom, nekaj navadnega papirja in palčico dolžine 20 cm, debeline in širine dva do tri mm.

Na kos nezmečkanega risalnega papirja si narišimo krilo, ki ima obliko pravokotnika. Dolgo je 20 cm, globoko (široko) pa 2,5 cm. Tudi rep ima obliko pravokotnika, po razpetini ima 13 cm, globina pa je 2 cm. Črtkana črta na sliki 1 b predstavlja mesto, kjer (pozneje) upognemo oba dela navzgor, da dobimo na način smerni krmili (sl. 1 d). Na krilu in repu označimo še srednico. Na navadni papir pa si narišemo dva kvadrata; enega s stranico 2,5 cm, drugega s stranico 2 cm. Prvega potrebujemo pri lepljenju krila s trupom, drugega pa za pritrditev repa (sl. 1 c). Ko smo z risanjem gotovi, izrežemo vse narisane dele. Končno si naredimo še trup, to je palčico, ki pa mora biti na vse strani popolnoma ravna. Če hočemo modelu dati nekoliko lepšo obliko, tedaj zaokrožimo oba konca krila oziroma obe smerni krili,

kot je označeno na sliki 2. Paziti moramo le, da bosta obe polovici krila oziroma smerni krmili enako zaokroženi, torej da ne bo ena polovica večja od druge.

Pričnimo s sestavljanjem! Po sredini krila vzdolž globine pomažemo z lepilom, na kar pritisnemo paličico na krilo v razdalji 8 cm (od začetka paličice pa do sprednjega roba krila); preko paličice na krilo pa nalepimo večji kvadrat, vendar somerno na obe strani in oprijemati se mora trupa na vseh treh straneh kakor tudi krila. Na drugi (prosti) konec pa prilepimo rep in zopet prelepimo z drugim kvadratom. Pri lepljenju krila in repa moramo paziti, da stojita pravokotno na trupu.

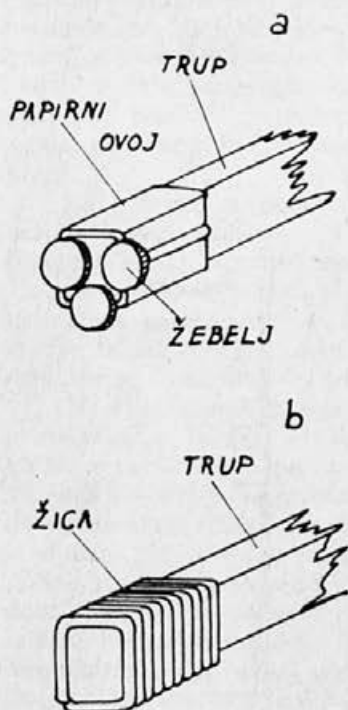

Ko se je lepilo posušilo, tedaj upognemo krilo nalahno navzgor, da bosta konca krila vzdignjena za 1,5 cm od sredine; tudi rep zakrivimo na podoben način. Najprej zakrivimo navzgor obe smerni krmili, nato šele višinsko. Konca višinskega krmila naj bosta vzdignjena od sredine za 0,5 cm. V tej legi morata biti smerni krmili navpični, kot je označeno na sliki 2 (pogled od spredaj). Da pa bo model letel, ga moramo še na sprednjem koncu primerno obtežiti. To dosežemo tako, da ovijemo trak navadnega papirja, dolžine 5 cm in širine 1,5 cm, ki smo ga namazali z lepilom, okoli treh, 1,5 cm dolgih žebeljev in trupa (slika 3 a). Lahko si pa pomagamo tudi z žico debeline 0,5 mm. To žico ovijemo na dolžini 2 cm okoli sprednjega dela trupa in sicer toliko, da bo imel model težišče 2 cm od sprednjega roba krmila proti repu (glej sliko 2!). Če podpremo (obesimo) model v tej točki, mora biti v ravnotežju.

Preden poizkusimo s prvim vzletom, pogledjmo, če sta obe polovici krila (višinskega krmila) enako vzdignjeni in da nista zviti! Isto velja tudi za smerni krmili. Zdaj primimo model s palcem in kazalcem za krilom za trup in ga vrzimo lahno nagnjenega navzdol! Če smo model pravilno obtežili, tedaj bo z višine 1 m letel približno 6 do 7 cm daleč, lepo v ravni črti, ne na levo niti na desno. Če se model takoj po vzletu dvigne, nato pa strmoglavi (pade na »nos«; se zapiči v tla), tedaj je premalo obtežen spredaj, dodati mu moramo obtežbo. Če pa se takoj po vzletu zapiči v tla, tedaj je preobtežen spredaj, nekoliko obtežbe je treba odvzeti. Seveda pa veljata ti dve pravili samo v primeru, da višinsko krmilo ni zvito ali pa nagnjeno, temveč je videti ravna črta, ako ga pogledamo od spredaj. Ko smo model ozdravili vseh bolezni, se postavimo v kot sobe,

v drugi kot stopi tovariš. Nato si spuščata model drug proti drugemu. Marsikdo izmed vas, ki je bolj radoveden, pa lahko zvije modelu krilo ali rep (vendar obe smerni krmili na isto stran!) in poizkusi. Model bo pričel izvajati razne like.

Če zvijemo smerni krili v levo (sl. 4 A), bo model letel v levo, če pa v desno (sl. 4 B), bo letel v desno; torej vedno v tisto stran, v katero je obrnjen zadnji rob krmila, ako gledamo v smeri leta. Če povesimo zadnji rob višinskega krmila, bo model letel navzdol (sl. 4 C); če ga pa zavijemo navzgor (sl. 4 D), se bo model vzdigoval, hitrost se bo zmanjševala in končno bo strmoglavil. Če ga pa močneje vržemo, bo imel večji vzgon, naredil bo preklujaj ali »salto«. Če zvijemo eno polovico krila navzdol (navzgor pa drugo polovico), bo letel v zavoj v tisto stran, na kateri je zadnji rob krila upognjen navzgor (sl. 4 E in F). Z majhnim zvitjem kakega dela modela lahko dosežemo, da bo model izvajal čudovite akrobacije. Lahko pa tudi model na ta način uredimo, ako ne leti naravnost. Če dela n. pr. levi zavoj, sta mogoči dve napaki: ali sta smerni krili obr-

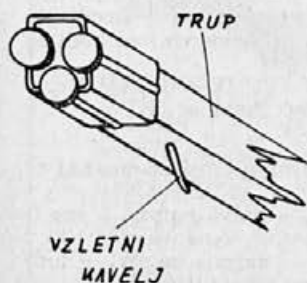
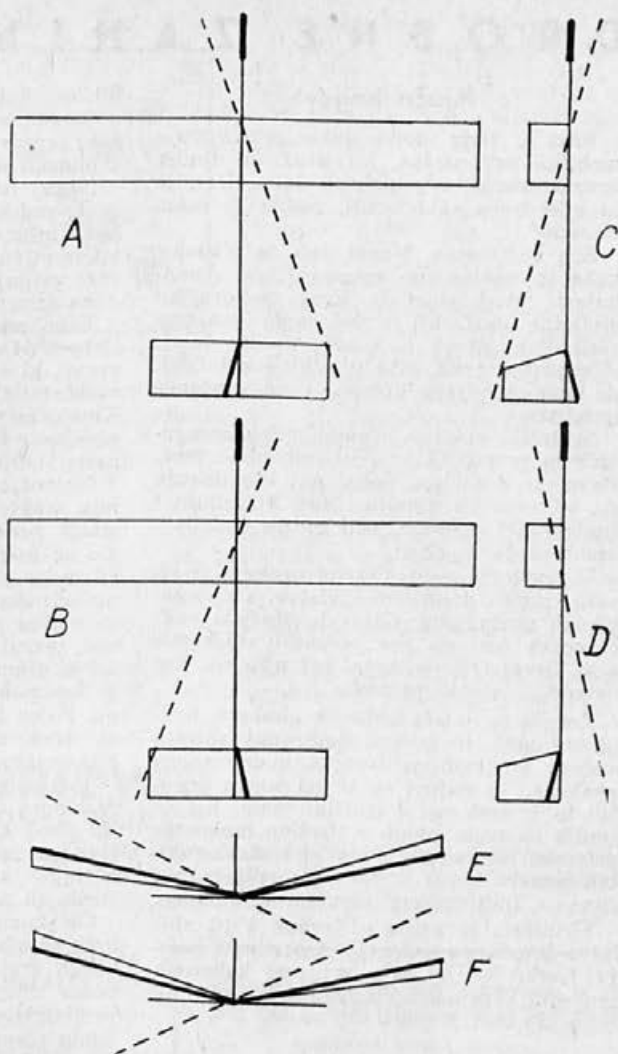
njeni v levo stran, ali pa je zadnji rob leve polovice krila vzdignjen oziroma desne pobešen. Če se model pri letu spušča in dviga, opisuje torej del krožnice, tedaj je premalo obtežen spredaj oziroma je višinsko krmilo preveč zavihano navzgor.

Če pa posije toplo sonce in je ozračje mirno, tedaj spuščamo model s »fračo« na prostem. Za to je potrebna gumijasta vrstica, s kakršno zavijajo majhne zavoje. Na modelu namestimo kavelj. Takoj za obtežbo (na sprednjem delu) zabijemo poševno v trup del bucike brez glavice (sl. 5), ali primemo za rep s palcem in kazalcem desne roke, z levico primemo gumijasto vrstico. Ko smo zakvačili gumijasto vrstico v kavelj, potegnemo model proti sebi. Vrstica se napenja in ko je dovolj napeta, izpustimo model iz roke. Vrstica se bo skrčila in bo dala modelu hitrost, ki je potrebna pri letenju. Seveda pa model, ko ga izpustimo, ne sme biti nagnjen ne na levo niti na

desno! Treba je večkrat poizkusiti, da dobimo nekoliko vaje. Če piha lahen vetrič, tedaj vržemo model vedno proti vetru in nekoliko nagnjenega navzdol. Treba je poizkusiti in opazovati!

Model, ki smo ga naredili, ni nikaka igrača, temveč najcenejši pripomoček za spoznavanje vseh pojavov, ki nastanejo in ki se pokažejo pri letenju modela kakor tudi pravega letala.

Ko boste delali drugič takšen model, izboljšajte, česar niste naredili v redu prvič! Tako boste postali dobri modelarji in opazovalci, kajti z bistrim opazovanjem lahkoboljšujete izdelek in dosežete uspeh.

D R O B N E Z A N I M I V O S T I

Pijača bogov

Bila je zlata doba, tako pripoveduje mehiška pripovedka, ko so živeli ljudje brez truda in v popolnem miru. Zemlje ni bilo treba obdelovati, rodila je sama ob sebi.

Bog Indijancev, Veliki duh, je gledal z neba in naklonjeno opazoval rod Anan-hakov. Med njimi je živel spokorniško življenje mož, ki je bil bogu posebno všeč. Poklical ga je k sebi in mu dejal: »Krepostno živiš, zato ti naklonim milost, da boš pil pijačo bogov. Tako postaneš nesmrten.«

Svetniški mož se je napil ponudene pijače in je začutil v sebi neskončno moč. Prosil je Velikega duha, naj mu dovoli, da se vrne na zemljo. Rad bi napravil ljudem kaj dobrega, učil bi jih čednosti, kmetovanja in obrti.

V podgorju ognjeniškega ozemlja je živelo krepko, preprosto ljudstvo. Ko so zagledali moža, čigar obraz je ožarjala nadčloveška luč, so mu ponudili vladarsko čast. Sprejel jo je, ostal pri njih ter jim ustvaril blaginjo in srečo.

Zemlja je dajala čudovite plodove. Krepostni mož je poučil ljudi, naj zbirajo sadove prekrasnega drevesa, imenovanega »kakau«. Ti sadovi so se na soncu posušili in iz njih se je izločilo seme. Ko so ljudje to seme zmleli v drobno moko ter primešali sladkorja, dišav in vode, so dobili pijačo, ki so ji dali ime »pijača bogov«, v indijanskem narečju »čokolada«.

Ta pijača je prišla v Evropo v 16. stoletju, kmalu po odkritju Amerike. Cesarju Karlu V. je baje prinesel kakaovih zrn sam Ferdinand Cortez, osvajač, ki je bil podjarmil Mehiko.

»Nemogoče« stvari

XIX. stoletje je prineslo toliko izumov, kakor nobeno pred njim. Kar se je prej zdelo človeku nemogoče, se je uresničilo, čeprav šele po nešteti poskusih in žrtvah. Največje pridobitve so bile praktična uporaba električne sile, pare in plina. Kdo ne pozna slavnih mož Franklina, Galvanija in Volte, ki so ustvarili podlago vsej znanosti o elektriki in vsem razvoju te panoge. Murdock, izumitelj parnega stroja, je delal poskuse s plinom iz premoga. Znano je, kako je prinesel v družbo prijateljjev napihnen svinjski mehur. Dal ga je prebosti z iglo in je nato približal preluknjanemu mestu ogenj. Zagorel je plamen, ki je ugasnil šele potem, ko se je mehur izpraznil. V mehuru je

bil svetilni plin. Nekaj let pozneje je v Londonu gorelo nešteto plinskih svetilk, čeprav so spočetka zavračali poskuse s plinsko razsvetljavo kot misel blaznika.

Nekaj let pozneje je Američan Fulton že uporabil izum parnega stroja za pogon ladij in malu nato je Stephenson izumil lokomotivo, ki je pomenjala pravi prevrat vsega prometa na kopnem: prišla je doba železnice.

Tako so se pričele »nemogoče« stvari. Leta 1844. je Morse izumil telegraf, pravo, ki z bliskovito naglico prenaša človeško misel z enega konca sveta na drugi. Kmalu za tem je prišel telefon, ki ga pripisujemo Bellu, a ga je že pred njim iznašel Italijan Meucci.

Največje iznenadenje za človeštvo je bila električna žarnica, ki jo je izumil mladi prodajalec časnikov Alva Edison. Ko se je poskus po dolgem trudu posrečil in je posvetila nova luč, je mladi izumitelj slonel 36 ur nepretrgoma nad svojo veliko iznajdbo. Kmalu je dosegel še več, vrezal je človeški glas v valj, napravil je gramofon. Tudi kinematograf, ki ga je izpopolnil Lumièr, pripisujemo Edisonu. Poleg Edisona naj imenujemo še imeni dveh naših slavnih mož s področja elektrotehnike, Teslo in Pupina.

Tiskarstvo se je silno razvilo, ko je Marinoni l. 1867. izumil rotacijski tiskarski stroj, ki natisne v eni uri do 200 tisoč izvodov časnika. Temu je sledil izum »lajnotajpa«, stavnega stroja, ki opravlja delo štirih ali petih stavev hkrati.

Ob koncu stoletja smo dobili še »voz brez vprege«: l. 1893. je vozil po ameriških ulicah prvi avto, deset let pozneje pa sta brata Wrighta zgradila prvo letalo, ki se je obdržalo dlje časa v zraku. Kako se je letalo razvilo, smo danes vsi priče.

Zakaj ima žirafa tako dolg vrat?

Nekoč je stala žirafa ob drevesu in obirala listje. Po nesreči se je zataknila v drevesno razpoko. Vlekla se je od drevesa, dokler se ji ni vrat raztegnil dva metra, na kar se ji je glava izmuznila iz razpoke. In s tako dolgim vratom hodi še danes po svetu.

Slavo V a j t, II. razr. vadnice,
Sv. Petra c. 27-1.

*

Mali bolnik vztrajno prosi mamo, naj bi mu dala fižola.

— Ne morem, — pravi mama, — ker ti ni predpisal zdravnik; škodovalo bi ti!

— Kar daj mi, — vztraja bolnik, — tudi če mi škoduje, saj sem že bolan!

KRIŽANKA II.

1	2	3	4		5	6	7	8	
9	10				11	12			13
14	15			16	17			18	
19			20				21		
22		23	24			25	26		
	27		28			29	30		
31					32				

Sestavlil Drago Kocjančič

zona, 13. športnik, sel. 15. vrsta jelena, 16. geometričen lik, 17. stoletje, dolgo razdobje, 18. zvok, 23. darilo, plačilo z ljudskim izrazom, 27. kratica za »pred« ali »pretekli«, 28. veznik, 29. znak za prvino, 30. japonska dolžinska mera.

* * *

Dve deklici.

- Ob kateri uri si se rodila?
- O polnoči, — je dejala mama.
- Bogve, kaj se ti je sanjalo!

*

Dve četi sta pripravljene, da začneta boj. Prvo vodi Matjažek, drugo Pavle.

Poveljnika se ne moreta prav sporazumeti, kako naj se boj razvije.

— Ti moraš napasti prvi, — pravi Matjažek.

— Ti začneš, ker si napadalec, — pravi Pavle.

— Veš kaj? Če se ne sporazumemo, sploh ne moremo napraviti vojne!

FABIANI & JURJOVEC

LJUBLJANA, STRITARJEVA ULICA 5

Velika izbira damskega in moškega blaga, preprog, zastorov, odev, perja, puha itd. Postrežba solidna!

Klišaje eno- ali večbarvne, za časopise, knjige, razglednice itd. izdeluje

klišarna »**Neografika**«

Ljubljana — Sv. Petra nasip 23

ROBERT GOLI

specialna zaloga platna, belega in pralnega blaga

LJUBLJANA, Šelenburgova ulica št. 3

Če samo enkrat kupiš

Gaglova semena,

ne boš pozabil več njegovega imena.

Jantes Iva

LJUBLJANA, MESTNI TRG 14

trgovina s čevlji

priporoča svojo lepo izbiro čevljev
domačega izvora. — Ročno delo

N u d i m o s a m o s o l i d n o b l a g o !

URE in optične pred-
mete po nizkih cenah

J. VILHAR, urar

Ljubljana, Sv. Petra c. 36

AUGUST KADUNC

LJUBLJANA
Mestni trg 8

PERILO lastnega izdelka — OPREME za novorojenčke

Lekarna

Mr. Deu-Klanjšček D.

(prej Kuralt)

Gospodsvetska cesta 4 — Tel. 39-20

Izdaja zdravila za vse bolniške blagajne
Zaloga tu- in inozemskih specialitet

FR. P. ZAJEC

izprašan optik in urar
LJUBLJANA
sedaj Stritarjeva ulica 6
pri frančiškanskem mostu
Telefon št. 4486

Drogerija KANC

LJUBLJANA, Židovska ulica 1

ALOJZIJ POTRATO PREJ LJUBLJANA
JOS. KUNC & Co. Miklošičeva c. 32
TELEFON 30-13

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

izplačuje „a vista vloge“ vsak čas, „navadne“ in „vezane“ po uredbi

Pupilarno varna

Sodnodepozitni oddelek, hranilniki, tekoči račun

Za vse vloge in obveze jamči MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA